

Др Бојана Васиљевић Пољашевић, доцент
Универзитет у Бањој Луци
Правни факултет у Бањој Луци
bojana.vasiljevic@pf.unibl.org

ПОРЕСКОПРАВНА РЕГУЛАТИВА КРИПТОВАЛУТА СА АСПЕКТА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ОДНОСНО БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

Сажетак: *Последње десетљеће је обиљежено брзим и снажним развојем различитих криптовалута које су, у бити, ајсирактине, дижиталне валуте и које се размјењују путем изв. ланаца блокова, енгл. blockchain технологије.*

С обзиром на све интензивнији и масовнији обим послова у вези са криптовалутама, али и чињеницу да пословање са истим у Републици Српској и Босни и Херцеговини није правно уређено, циљ овог рада је анализа (садашње) порескоправног уређења послова у вези са криптовалутама са аспекта Републике Српске, односно Босне и Херцеговине и то у зависности од тога да ли је ријеч о пословима који су у надлежности Пореске управе Републике Српске или се ради о пословима из надлежности Управе за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине. Такође, циљ је и да се у раду идентификују проблеми који произилазе из непрецизног или неопишног правног одређења криптовалута и послова у вези са њима, те да се предложе одређена рјешења и мјере које би ваљало узети у обзир приликом порескоправног нормирања криптовалута у Републици Српској, односно у Босни и Херцеговини.

Кључне речи: *криптовалуте, порескоправна регулатива.*

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Без обзира на чињеницу да се о криптовалутама говори још од 2008. године, и што су исте већ извјесно вријеме у фокусу бројних теоретичара и практичара, наведене валуте и послови у вези са њима се и данас (великим дијелом) одвијају у сфери недовољно, или често, правно неуређеног простора.

Њихова интензивна употреба и снажан развој¹ је на различитим националним и наднационалним нивоима отворила бројна техничка, функционалана и правна која захтијевају нови(е) правни(е) одговор(е).

Готово сви аутори се слажу да највеће потенцијалне опасности које могу произићи кроз, и због послова у вези са криптовалутама леже, у ствари, у њиховој основним карактеристикама према којима се *de facto* и *de iure* и разликују у односу на традиционалне, фидуцијарне (тзв. fiat) валуте. Наиме, криптовалуте у односу на традиционалне валуте, имају бројне предности, али и недостатке. Као карактеристике криптовалута сходно којима „предњаче“ у односу на традиционалне, се наводе њихова потпуна дигитализација, тј. велика брзина у реализацији послова и дигитални трансфер новца без приступа банковним рачунима и без посредовања традиционалног финансијског сектора, немогућност фалсификовања криптовалута, дјелимична анонимност учесника у трансакцијама, низак инфлаторни потенцијал, низак ризик од „колапса“ валута, јефтино и једноставно „складиштење“ криптовалута. Другим ријечима, њихова предност се огледа у једноставном, сигурном и јефтином обављању трансакција. С друге стране, као мањкавости се истичу висока волатилност, како у смислу осцилација у вриједности криптовалута, тако и у смислу одсуства заштитних механизма у случају крађе, релативна несигурност у смислу изостанка или недовољне правне регулативе у пословима са криптовалутама, те општи недостатак транспарентности и поменути потенцијал криптовалута да се користе за евазију пореза, финансирање тероризма и прање новца.

2. ОДРЕЂЕЊЕ КРИПТОВАЛУТА

Више хиљада данас присутних различитих (регулисаних и нерегулисаних) криптовалута се међусобно разликује по основу бројних карактеристика као што су децентрализовано управљање и (не)зависност од контроле, иницијална понуда, могућности конверзије у фидуцијарне валуте, опсега анонимности учесника и сл. што отежава њихово униформно одређење. С друге стране, све и једна криптовалута користи технологију базирану на енкрипцији података због чега се и зову криптовалуте.

С обзиром на претходно поменуте особине криптовалута, као и на приносе и ризике које криптовалуте носе, у теорији и пракси се наилази на опречна мишљења – од оних која их идеализују и према којима се криптовалуте налазе на челу финансијског развоја², до оних који их осуђују и на

¹ 2008. године је креирана прва криптовалута Bitcoin, а њихов број данас износи преко хиљаду различитих регулисаних и нерегулисаних криптовалута.

² Jacinta Bernadette Rico Shirakawa, Upalat Korwatanasakul (2019), *Cryptocurrency Regulations: Institutions and Financial Openness*, Asian Development Bank Institute, p. 1.

њих гледају крајње неблагонаклоно у смислу да криптовалуте и *blockchain* технологија представљају монструозну тему.³

У складу са поменутиим различитостима међу криптовалутама, бројне земље су на неједнак начин уредиле (или нису) криптовалуте. Наиме, државе као што су, примјера ради САД, Аустралија и Норвешка су криптовалуте одредиле као имовину или као неки вид имовине, док је законодавство других земаља или организација као што су, примјера ради, Шведска, Европска централна банка, Међународни монетарни фонд, Свјетска банка, Међународно тијело за борбу против прања новца (енгл. *FATF*) криптовалуте дефинисало као новац. Но, исто тако, бројне су и земље као што су Република Српска, БиХ и Србија које сферу криптовалута нису правно уредиле уопште.

Од бројних одређења криптовалута у наставку рада биће указано на неколико њих.

Сходно пресуди Европског суда правде С-264/14 (Врховни суд Шведске против *David Hedqvist*),⁴ у Европској унији преовладава став да се под криптовалутама, тј. њиховом размјеном подразумијева финансијска трансакција.

С друге стране, према Служби унутрашњих прихода САД (IRS) виртуелне валуте су дигитални приказ вриједности која представља средство плаћања, обрачунску јединицу или средство похрањене вриједности (енгл. *store of value*). У појединим срединама функционишу као „стварна“ валута, тј. кованице или папирни новац САД или било које друге државе која је одређена као законско средство плаћања у земљи емитенту али нема статус законитог средства плаћања.⁵ Но, у одјелку 4. Саопштења о опорезивању

³ Robby Houben, Alexander Snyers, (2018) *Cryptocurrencies and blockchain- Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion*, Brussel, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament, p.14.

Примјера ради, Бил Гејтс на криптовалуте гледа потпуно подозриво, тј. „...као ријетку технологију која је узроковала смрт на прилично директан начин. ...“ Више о овоме видјети на Bill Gates (2018) Retrieved 12, februar 2019, from

https://np.reddit.com/r/IAMa/comments/80ow6w/im_bill_gates_cochair_of_the_bill_melinda_gates/dux49ll/

Николас Кери, филантроп и кооснивач Blockchain.com је, с друге стране, на Свјетском економском форуму у Давосу 2018. године рекао „... Морате погледати основе. Ми видимо повећани обим трансакција, и по мени је то први знак да све више људи користи ово (криптовалуте и blockchain op.a.) у њиховом свакодневном животу, што је веома занимљиво. ...“

Више о ставу Керија видјети на <https://www.cnbc.com/2018/01/26/bitcoin-criticized-at-wef-in-davos-but-cryptocurrency-world-fights-back.html> Retrieved 18, februar 2019.

⁴ Овом пресудом биткоин је означен валутом, а не опорезивом имовином. Пресуда Европског суда правде С-264/14 доступна на:

<http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=AACF540BB3F5A63C0D8E6C1322DD2049?text=&docid=170305&pageIndex=0&doclang=HR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=11763298>

⁵ Саопштење о опорезивању трансакција у вези са виртуелним валутама IRS (2014), p.1. доступно на: <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>

трансакција у вези са виртуелним валутама IRS наведено је да се за потребе опорезивања виртуелне валуте класификују као имовина.⁶

Према чл. 3. ст. д. т. 18. Директиве 2018/843 или колоквијално Пете директиве (AMLD 5) се под виртуелним валутама подразумева дигитални приказ вриједности који није издала и за који не јамчи централна банка нити друго јавно тијело, затим који није нужно повезан са законски успостављеном валутом и који нема правни статус валуте или новца, али га физичке или правне особе прихватају као средство размјене и који се може преносити, похрањивати, те се њиме може трговати електронским путем.⁷

У складу са схватањем професора Стајића, Мирковића и Радивојевића ријеч крипто указује на суштину процеса стварања нове валуте јер се заснива на енкрипцији односно шифровању примјеном SHA – 256 протокола (енг. *hashing*) којим се било који податак или информација претвара (хешује) у 256 битни низ података фиксне дужине који има одређену хеш вриједност, уз напомену да је енкрипција увијек једносмјерна што значи да се декрипцијом не може добити оригиналан податак или информација... На тај начин онемогућене су злоупотребе у виду фалсификовања кроз измјене у низу података.⁸

Коначно, уколико би се криптовалуте посматрале и анализирале искључиво у духу правне науке тада би се за криптовалуте могло рећи да су исте *res in commercio*. тј. ствари које могу бити предмет правних послова, па тиме и предмети приватног власништва. Надаље, оне су *res incorporales* – тј. нетјелесне ствари, односно ствари које се не могу додирнути, односно оне су виртуелне ствари. Коначно, криптовалуте су *res mobiles* – односно, то су покретне ствари које могу мијењати положај у простору, а да се при томе, не уништи њихова суштина или да се не промијени њихова дотадашња структура.

Но, консултјујући међународне рачуноводствене стандарде да се закључити да криптовалуте нису нити залихе, нити новац или депозити по виђењу. Такође нису ни некретнине, постројења и опрема, нити су финансијски инструмент. Наиме, оне се, у складу са поменутиим стандардима, могу идентификовати као нематеријална имовина. Кренимо редом, сходно МРС 2 под залихама се сматра имовина која се држи ради продаје у редовном току пословања, имовина која је у процесу производње за такву продају, те имовина – основни и потрошни материјал који ће бити утрошен у процесу производње или у поступку пружања услуга. С обзиром на овакву дефиницију залиха, може се закључити да криптовалуте нису залихе. Надаље, МРС 7 – извјештај о новчаним токовима је под новцем одредио новац у благајни и депозите по

⁶ *Ibid* p. 2.

⁷ чл. 3. ст. д. т. 18. Директиве 2018/843, *Службени лист ЕУ*, L 156/54

⁸ Љубомир С. Стајић, Владан М. Мирковић, Ненад П. Радивојевић: *Послови у вези виртуелних валути са освртом на могућности њихове злоупотребе у процесу израња новца*, Зборник радова Правног факултета, Нови Сад, 2018, vol. LII, бр. 3, стр. 893.

виђењу, док под новчаним еквивалентима подразумејева краткотрајна, високо ликвидна улагања која се могу брзо претворити у познате износе новца и која нису подложна значајном ризику промјене вриједности. У складу са особином волатилности која је иманентна криптовалутама, али и оваквој одредници новца и еквивалента новца може се рећи да криптовалуте нису нити новац, нити новчани еквиваленти. Надаље, МРС 16 који дефинише некретнине, постројења и опрему под истим сматра материјалну имовину коју субјект посједује за коришћење у производњи или испоруци роба или услуга, за изнајмљивање другима или за административне сврхе, као и имовину која се очекује користити дуже од једног раздобља. С обзиром на то да криптовалуте нису материјализоване, односно немају физички облик (форму/материју) слиједи да криптовалуте нису некретнине, постројења или опрема. Такође, криптовалуте нису ни финансијски инструмент јер се сходно МРС 32 под поменутиим инструментима подразумејева ма који уговор усљед кога настаје финансијска имовина једног лица и финансијска обавеза или власнички инструмент другог лица. Ове услове криптовалуте свакако не задовољавају, те се у складу са тим ни не могу сматрати финансијским инструментом. Но, МРС 38 – нематеријална имовина као монетарну имовину идентификује новац у посједу и имовину која се треба примити у фиксним или одредивим износима новца, док као нематеријалну имовину сматра нематеријалну имовину без физичких обиљежја која се може идентификовати. С обзиром на раније, у раду, наведене особине криптовалута, може се закључити да исте, у сврху међународног финансијског извјештавања задовољавају услове које прописује МРС 38, односно да се исте евидентирају као нематеријална имовина.⁹

Дакле, генерално говорећи, могло би се рећи да су криптовалуте, негдје између валуте (виртуелне) и имовине (робе). Такође, исте су сложени и веома специфични низови података који се стварају и „складиште“ искључиво дигиталним путем. Осим тога, ради се о „невиљивим“ валутама које нису у надлежност нити једне званичне, било политичке, било националне и супранационалне заједнице.

3. РЕГУЛАТИВА КРИПТОВАЛУТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ, ОДНОСНО БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Без обзира на чињеницу да је у јулу 2018. године ступила на снагу Директива (ЕУ) 2018/843 Европског парламента и Савјета о измјени Директиве (ЕУ) 2015/849 о спречавању коришћења финансијског система у сврху прања

⁹ Но ваља напоменути да се различити послови у вези са криптовалутама, као што су примјера ради њихова израда, рударење, продаја и куповина и сл. евидентирају на неједнак начин.

новца или финансирања тероризма и о измјени директива 2009/138/ЕЗ и 2013/36/ЕУ (колоквијално AMLD 5) по основу које су земље чланице (биле) у обавези да своје законе ускладе са истом до 20. јануара 2020. године и којом је постављен строжији оквир за европске финансијске надзорнике у смислу регулисања сфере пословања са криптовалутама, дозвољеност и употреба криптовалута у Републици Српској, односно Босни и Херцеговини ни данас није децидно одређена, односно није експлицитно уређена ма којим законом.

Истини за вољу, Република Српска, односно Босна и Херцеговина није(су) једина(е) земља(е) која није(су) уредила(е) пословање са криптовалутама.¹⁰ С друге стране, у свијету су, с циљем спречавања прања новца, пореске евазије и финансирања тероризма путем операција са криптовалутама, присутне бројне земље које су потпуно, или су у великој мјери регулисале и уредиле пословање са поменутиим валутама. Као земље у којима је уређено пословање са овим „валутама“ могле би се навести Јапан, Аустралија, Канада, САД, Њемачка, Мексико, Јужна Кореја, Сјеверна Кореја, Малта, Саудијска Арабија, и Бахами,¹¹ уз напомену да, иако је усвојена Пета

¹⁰ Подјела надлежности између институција Босне и Херцеговине и њених ентитета дефинисана је чл. III ст. 3, т. а) Устава БиХ и то методом позитивне енумерације и принципом генералне клаузуле, тј. пресумпцијом надлежности у корист ентитета на начин да све државне функције и овлашћења, које Уставом нису изричито дате институцијама Босне и Херцеговине припадају ентитетима.

Као искључиве надлежности институција БиХ чл. III т. 1. Устава БиХ наводи се, између осталих, и монетарна и политика. Но, од 2003. године када је Одлука о успостављању Комисије за индиректну пореску политику, са јасним принципима за реформу у области царина и увођењу пореза на додату вриједност објављена у Службеном гласнику БиХ, односно од 2005. године када је формирана Управа за индиректно опорезивање БиХ, ентитети су дио свог изворног фискалног суверенитета пренијели на заједничке институције БиХ. Након овог периода, Република Српска и даље има изворни фискални суверенитет у сфери директних пореза, док делегирани фискални суверенитет у сфери индиректног опорезивања има БиХ.

Надаље, осим Устава БиХ, и т. 7. Амандмана XXXII, којим је замијењен чл. 68. Устава Републике Српске (директни) порези су остављени у искључивој надлежности Републике Српске и то на начин да Српска уређује и обезбјеђује банкарски и порески систем.

Више о надлежностима унутар БиХ видјети у:

Устав БиХ – Анекс IV Оцијенџ оквирног сјоразма за мир у БиХ и Амандман I, Службени гласник БиХ, бр. 25/09.

Устав Републике Српске, Службени гласник Републике Српске бр. 21/92, 28/94, 8/96, 13/96, 15/96, 16/96, 21/96, 21/02, 31/02, 31/03, 98/03 и 115/05.

Одлука о успостављању Комисије за индиректну пореску политику, Службени гласник БиХ, бр. 4/03.

¹¹ Као најлибералнија земља у смислу пословања са криптовалутама наводи се Јапан у коме је Bitcoin одређен као легално средство плаћања. С друге стране, Канада је прва земља која је формално уредила пословање у вези са дигиталним валутама и то још 2014. године.

директива, ни Европска унија још увијек није јасно одредила послове у вези са криптовалутама.

Надаље, у одређеним државама послови са криптовалутама се прате у контексту њиховог утицаја на финансијски систем, па се у извјештајима централних банака или њихових представника могу наћи ставови и мишљења поводом тога.¹²

У Босни и Херцеговини је одредбама Закона о Централној банци БиХ конвертибилна марка одређена као (једино) законско средство плаћања.¹³ Такође, сходно ставу, тј. изјави ЦББиХ „није могуће замијенити *bitcoin* или другу криптовалуту за КМ, већ је само могуће остале службене валуте замијенити у КМ. Централна банка Босне и Херцеговине не располаже никаквим информацијама о распрострањености тржишта и употреби виртуелне криптиране валуте *bitcoin* или неке друге у БиХ“.¹⁴ Из реченог би се могло закључити да је ЦББиХ према криптовалутама заузела неутралан став у смислу да трговина са криптовалутама у БиХ није нелегална, али ни није правно уређена због чега упозорава на опрез приликом пословања са истим.¹⁵

Осим тога, Законом о унутрашњем платном промету (Републике Српске) којим је уређено обављање унутрашњег платног промета и плаћања међу учесницима у истом у Републици Српској је одређено да се наведени промет врши искључиво у конвертибилним маркама.¹⁶ Такође, чланом 5. Закона о девизном пословању (Републике Српске) је прописано да су средства плаћања у БиХ конвертибилне марке, домаће хартије од вриједности и страна средства плаћања (девизе, страни ефективни новац и стране хартије од вриједности). Наредним чланом истог Закона конвертибилна марка је одређена као домаћа валута и

¹² Примјера ради, навешћемо супротна схватања финансијских институција у Француској и Њемачкој. Савезни финансијски ревизор у Њемачкој је издао саопштење у којем је констатовао да је биткоин финансијски инструмент који не представља законско средство плаћања, али да се по правилима приватног права и у складу са слободом уговарања, између два лица може уговорити исплата у биткоину. Таква исплата не подлијеже контроли банака, међутим ако је ријеч о успостављању мјењачнице криптовалута у том случају ограничења могу бити наметнута. С друге стране централна банка Француске у свом извјештају наводи да се биткоин не може сматрати правом валутом и да је опасна јер може послужити за прање новца и друге незаконите радње. Види The Law Library of Congress Report on the Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions, January 2014, p.p.9-10. <https://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/regulation-of-bitcoin.pdf> у Љ.С. Стајић *et alia*: *Op.cit.*, p. 899.

¹³ Чл. 38. ст. 2. и 132. Закона о ЦББиХ, Службени гласник БиХ, бр. 1/97, 29/02, 8/03, 13/03, 14/03, 09/05, 76/06 и 32/07.

¹⁴ <https://vijesti.ba/clanak/389130/o-kriptoalutama-se-potrebno-detaljno-informirati-ulozeni-novac-nije-osiguran>

¹⁵ Сличан став су изразили и заузели, како Комисија за ХОВ Републике Српске – званичним саопштењем издатим 28.03.2016, тако и Омбудсман за банкарски систем, такође званичним саопштењем издатим 16.02.2018.

¹⁶ Чл. 2. Закона о унутрашњем илaйнoм ирoмeјџу, Службени гласник Републике Српске, бр. 52/12. и 92/12.

законито средство плаћања свих обавеза у БиХ. Консултујући одредбе Закона о тржишту ХОВ (Републике Српске) да се закључити да су ХОВ у Републици Српској акције, обвезнице, варанти, благајнички записи, комерцијални записи, сертификати о депозиту и друге ХОВ емитоване у серији које одреди Комисија за ХОВ Републике Српске.¹⁷

Дакле, на основу анализе легислативе унутар Републике Српске и БиХ могло би се закључити да је у Републици Српској и БиХ област криптовалута и пословања са поменутиим „валутама“ правно потпуно неуређена. Другим ријечима, сфера криптовалута није нити једним законским рјешењем експлицитно уређена чиме, истини за вољу, операције у вези са њима нису ни забрањене. У складу са наведеним, криптовалуте се унутар БиХ не сматрају нити имовином, нити новцем, али се сходно МРС, о којима је у раду било раније говора, посматрају као нематеријална имовина.

4. ПОРЕСКИ ТРЕТМАН КРИПТОВАЛУТА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ И БОСНИ И ХЕРЦЕГОВИНИ

Недостатак законске одређености и уређености је оставило простора за различит порески третман послова у вези са криптовалутама на начин да су исте, како под пореском јурисдикцијом Пореске управе Републике Српске, тако и под јурисдикцијом Управе за индиректно опорезивање Босне и Херцеговине, у зависности од тога који правни послови у вези са криптовалутама су у питању, односно шта се посматра под предметом опорезивања.

Уколико се послови у вези са криптовалутама, тј. приходи остварени по основу истих посматрају из угла директних пореза, и под претпоставком да се криптовалуте посматрају као нематеријална имовина правног лица, тада је у складу са чл. 2 ст. 5. Закона о порезу на добит, као основица имовине одређена цијена коштања или набавна цијена неке имовине која се користи за израчунавање добити и губитка од продаје или трансфера имовине, као и у сврху амортизације.¹⁸ С друге стране, чл. 5. ст. 1. поменутог Закона је, као пореску основицу за пореску годину одредио разлику између опорезивих прихода и расхода који се одбијају за конкретну пореску годину. Под претпоставком да је правно лице – порески обвезник остварио бруто добит, исти ће у Републици Српској, на претходни начин утврђену основицу, обрачунати и платити порез на добит по стопи од 10%.

Уколико се посматрају приходи које је остварило физичко лице – обвезник пореза на доходак у Републици Српској по основу активности у вези

¹⁷ Чл. 77. Закона о тржишту ХОВ, Службени гласник Републике Српске, бр. 92/06. и 34/09.

¹⁸ Закон о порезу на добит, Службени гласник Републике Српске, бр. 94/15. и 01/17.

са криптовалутама, као што је примјера ради рударење,¹⁹ тада ће исто лице у складу са Законом о порезу на доходак бити у обавези да плати порез на доходак, и то као порез на приходе остварене по основу дохотка одређеног под категоријом остали доходак. Порез на доходак се, као и порез на добит, плаћа, по стопи од 10%.²⁰

С друге стране, када се операције у вези са криптовалутама унутар БиХ посматрају из угла надлежности Управе за индиректно опорезивање БиХ, потребно је указати да ће криптовалуте бити (не)опорезоване, такође, у зависности од природе правног посла. Примјера ради, чл. 3. Закона о порез на додату вриједност је одредио да се ПДВ плаћа на промет добара и услуга које порески обвезник, у оквиру обављања својих дјелатности, изврши уз накнаду на територији БиХ, као и на увоз добара у БиХ.²¹

С тим у вези, члан 4. истог Закона је под прометом добара одредио пренос права располагања на стварима (добрима) лицу које тим добрима може располагати као власник,²² док се, у складу са чланом 8, као промет услуга подразумијевају сви послови и радње извршене у оквиру обављања привредне дјелатности, а који не представљају промет добара.²³

Сходно горе наведеном опорезивом промету добара и/или услуга према одредбама Закона о ПДВ, могло би погрешно закључити да послови у вези са криптовалутама у БиХ не подлијежу опорезивању. Међутим, уколико се босанскохерцеговачки порески обвезник, примјера ради бави пословима обраде, чувања и давања података у вези са криптовалутама за неког примаоца ових услуга са сједиштем у иностранству, тада ће се сматрати да,

¹⁹ Чл. 51- 53. Закона о порезу на доходак, Службени гласник Републике Српске, бр. 60/15, 05/16 – исправка и 66/18.

²⁰ Годишњи порез на доходак се плаћа на основу годишње пореске пријаве.

²¹ Закон о ПДВ, Службени гласник БиХ, бр. 09/05, 35/05, 100/08 и 33/17.

²² Под добрима се сматрају и вода, електрична енергија, гас, топлотна енергија или слично, а под прометом добара се сматра и пренос права располагања на добрима уз накнаду на основу одлуке државног органа, органа локалне самоуправе или на основу закона, затим испорука добара по уговору на основу којег се плаћа провизија при продаји или куповини добара, те испорука добара на основу уговора о изнајмљивању на одређени период на основу купопродајног уговора с одгођеним плаћањем којим је предвиђено да се право власништва преноси најкасније отплатом посљедње рате. Као опорезив промет, сматра се и пренос права располагања на новосаграђеним грађевинским објектима или економски дјелјивим цјелинама у оквиру тих објеката, пренос пословне имовине пореског обвезника од стране овлашћеног лица, укључујући ликвидаторе, стечајне управнике и надзорнике, употреба добара пореског обвезника у ванпословне сврхе и коначно, размјена добара за друга добра или услуге.

²³ Под прометом услуга подразумијева се и пренос и уступање ауторских права, патената, лиценци, заштитних знакова, као и других имовинских права, затим, пружање услуга уз накнаду на основу одлуке државног органа, органа локалне самоуправе или на основу закона, пружање услуга које порески обвезник без накнаде изврши у ванпословне сврхе оснивача, запослених и других лица и коначно, размјена услуга за друга добра или услуге.

бх обвезник, тј. лице са сједиштем у БиХ врши опорезиви промет услуга јер се ради о „услугама рекламирања и услугама савјетника, инжењера, адвоката, ревизора, рачуновође, тумача, обраде података и давања података“.²⁴ Важно је напоменути да се сходно Закону о ПДВ у овом случају под мјестом пружања услуге подразумијева мјесто гдје прималац има сједиште, дакле у иностранству, те да је обвезник као пружалац предметних услуга дужан да, у сврху доказивања да се услуге врше страном лицу, а у циљу стицања услова за ослобађање од плаћања од обавезе обрачуна ПДВ, од примаоца услуга узме име и презиме, адресу и број пасоша за физичко лице, односно потврду о регистрацији пореског обвезника за правно лице.²⁵ Но, чланом 16. Закона о ПДВ прописана је могућност да УИО ради избјегавања дуплог (не) опорезивања одреди мјесто пружања услуга као мјесто промета услуга, и то у случају када наведене услуге не би биле опорезиве порезом на додату вриједност у земљи примаоца у иностранству. Коначно, када се ради о било којим услугама којима се мјесто промета не може одредити на начин како је то дефинисао члан 15. ст. 2 Закона о ПДВ унутар БиХ се примјењује опште начело опорезивања према коме се под мјестом промета сматра мјесто гдје обвезник има стално сједиште из којег се пружају услуге, или у недостатку таквог мјеста, има сталну адресу или уобичајено мјесто становања.

5. УМЈЕСТО ЗАКЉУЧКА

Поред бројних предности које криптовалуте, *de facto*, имају (потпуна дигитализација, ниски трошкови и велика брзина трансакција, одсуство могућности њиховог фалсификовања и др), у теорији и пракси се истичу и њихове мањкавости, односно недостаци о којима је у раду било више ријечи. Наведене особине криптовалута се јављају као један од фактора сложености проблема њихове регулације. У блиској вези са поменутиим особинама је и транснационални опсег криптовалута и криптотржишта као наредни фактор који додатно осликава и продубљује исти проблем. Наиме, у случају активности у вези са криптовалутама ради се о глобалном, међународном феномену који потпуно апстрахује националне границе, национална тржишта и националну легислативу. Дода ли се томе и чињеница да земље на различит начин „гледају“, како на криптовалуте, тако и на различите послове у вези са њима, проблем нормирања постаје још израженији. С тим у вези, у пракси се наилази на земље које потпуно забрањују, државе које поздрављају и дозвољавају операције у вези са криптовалутама, те земље које су заузеле

²⁴ Члан 15. ст.1. и чл. 15. ст. 2. т. 4 подт. ц Закона о ПДВ, *op.cit.*

²⁵ Чл. 21. ст. 9 Правилника о примјени Закона о ПДВ, Службени гласник БиХ, бр.93/05, 21/06, 60/06, 06/07, 100/07, 35/08. и 65/10.

неутралан став према наведеним пословима у вези са криптовалутама. Надаље, у одређеним државама се криптовалуте идентификују као имовина, док се у другим сматрају новцем, односно залихама. Кроз рад је показано да упоредно право не даје јединствен одговор на проблем нормирања и одређености, како криптовалута, тако и послова у вези са њима. У складу са тим, у свијету се, до данас није „развила“ ни униформна регулација истих на, ма ком, наднационалном нивоу, нити постоји неки заједнички став о њима. Напротив, широм свијета су присутни потпуно различити приступи пореском и уопште правном третману криптовалута. Такође, у раду је доказано да је неједнак порески третман криптовалута и операција у вези са истим евидентно присутан и унутар пореских систем(а) у Републици Српској и Босни и Херцеговини. Осим тога, и у Републици Српској, односно у Босни и Херцеговини постоји потреба да се на јединствен начин дефинишу криптовалуте, у смислу да ли су имовина, роба, новац и сл. Једна од полазних основа за рјешавање проблема опорезивања криптовалута и операција у вези са истим могла би бити дефинитивно(а) и експлицитно(а) законско(а) рјешење(а) којим би се, између различитих пореских система унутар Босне и Херцеговине који егзистирају у Босни и Херцеговини, и то система директних и система индиректних пореза, одредило и који послови у вези са криптовалутама се сматрају опорезивим и у складу са којим законом, односно шта се подразумијева под предметом опорезивања (промет криптовалута, односно њихова трансакција, приходи власника (обвезника), одређени посао као нпр. рударење и сл), ко су порески дужници, односно порески обвезници, порески плаци и друга сл. питања. На овај начин би се, осим што би се послови у вези са криптовалутама увели у „легалне“ токове, увећали и јавни приходи свих нивоа власти унутар БиХ, те би се избјегла и могућност преклапања надлежности пореских ауторитет, такође, унутар БиХ.

Као наредни, или прије, упоредни корак треба навести и измјене/допуне Закона о ЦББиХ, као и Закона о унутрашњем платном промету којима би се на недвосмислен начин одредиле криптовалуте, уредила регистрација субјеката који се баве пословима у вези са криптовалутама, али и дефинисао њихов регулатор, затим којима би се уредила размјена криптовалута, као и бројна друга отворена питања у вези са истим. Надаље, с обзиром на константан раст трансакција у вези са криптовалутама, потребно је, због јачања стабилност и сигурност финансијског пословања цјеловитог продручја БиХ мијењати и одредбе, у раду помињаног, Закона о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности.

У сваком случају, различит правни третман криптовалута у смислу да је пословање с њима легално, нелегално или да је пословање са истим „у сивој зони“ – нити су дозвољене нити су недозвољене, отвара простор за бројне криминалне радње чија превенција захтијева њихову регулацију. У

прилог овоме говори и истраживање спроведено на 20 топ тржишта криптовалута и којим је утврђено да су 97% директних биткоин плаћања (под којима се подразумевају директна „упумпавања“ у криптовалуте из идентификованих криминалних активности) реализована кроз нерегулисана криптиотржишта односно кроз земље које нису законски уредиле тржиште криптовалута.

Из свега наведеног, могло би се закључити да је тема криптовалута и њиховог законског уређења, односно ограничавање послова са криптовалу-тама у смислу превенције пореске евазије и финансијског криминала уопште, те прања новца данас веома актуелна, али да ће бити и убудуће. Истини за вољу, биће тешко, али не и немогуће, правни и порески третман криптовалуте и послова у вези са њима дефинисати на јединствен или на, бар, врло сличан начин. За очекивати је да се са циљем превенције пореске евазије и прања новца регулатива криптовалута у скорој будућности деси, како на националном нивоу, тако и на супранационалном нивоу различитих унија и асоцијација држава.

С обзиром на релативно кратку историју функционисања и битисања крптовалута, није захвално са већом прецизношћу предвиђати судбину криптовалута. Ипак, може се рећи да ће криптовалуте, као и њихова базична технологија *blockchain* успјешно функционисати на свим нивоима. Осим тога, али и без обзира на њихове слабости, учешће криптовалута и убудуће у свјетском тржишту неће падати, већ ће напротив расти. Криптовалуте су сигурно промијениле, и још ће сигурно да мијењају токове и функционисање тржишта новца и тржишта капитала, али и саму перцепцију вриједности, односно њеног посједовања и преноса.

ЛИТЕРАТУРА И ИЗВОРИ

- Cary, N. Retrieved 18, februar 2019, from <https://www.cnbc.com/2018/01/26/bitcoin-criticized-at-wef-in-davos-but-cryptocurrency-world-fights-back.html>;
- Gates, B. Retrieved 12, februar 2019, from https://np.reddit.com/r/IAMA/comments/80ow6w/im_bill_gates_cochair_of_the_bill_melinda_gates/dux49ll/;
- Jacinta Bernadette Rico Shirakawa, Upalat Korwatanasakul, Cryptocurrency Regulations: Institutions and Financial Openness, Asian Development Bank Institute, 2019.
- Shasky Calvery, J. (2013) *Statement*, Director Financial Crimes Enforcement Network, United States Department of the Treasury;
- Retrieved 19, februar 2019, from <https://www.fincen.gov/sites/default/files/2016-08/20131118.pdf>
- Стајић, ЈБ. Мирковић, В. Радивојевић, Н.(2018), *Послови у вези виртуелних валути са освртом на могућности њихове злоупотребе у процесу прања новца*, Зборник радова ПФНС, 3/2018;

- Caetano, R. (2015): *Learning Bitcoin, Embrace the New World of Finance by leveraging the power of Crypto-currencies using Bitcoin and the Blockchain*, Packt Publishing, Birmingham – Mumbai;
- Houben, R. and Snyers, A. (2018) *Cryptocurrencies and blockchain- Legal context and implications for financial crime, money laundering and tax evasion*, Brussel, Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, European Parliament;
- Tobias Adrian and Tommaso Mancini-Griffoli (2019), *The Rise of Digital Money*, IMF;
- The Law Library of Congress Report on the Regulation of Bitcoin in Selected Jurisdictions, (2014), p.p.9-10. [Electronic version], Retrieved 20, februar 2019, from <https://www.loc.gov/law/help/bitcoin-survey/regulation-of-bitcoin.pdf>;
- Virtual currency schemes—a further analysis 2015, European Central Bank [Electronic version], Retrieved 21, februar 2019, from <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/virtualcurrencyschemesen.pdf>;
- 2018 Q3 Cryptocurrency Anti Money Laundering Report Summary, Cipher Trace Cryptocurrency Inteligence, [Electronic version, Retrieved 20, februar 2019, from <https://ciphertrace.com/crypto-aml-report-2018q3.pdf>;
- 2018 Q4 Cryptocurrency Anti Money Laundering Report Summary, Cipher Trace Cryptocurrency Inteligence, [Electronic version], Retrieved 25, februar 2019, from https://ciphertrace.com/wp-content/uploads/2019/01/crypto_aml_report_2018q4.pdf;
- Устав БиХ, Анекс IV Општег оквирног споразма за мир у БиХ и амандман I, Службени гласник БиХ, бр. 25/09.
- Устац Републике Српске, Службени гласник Републике Српске, Директива 2018/843, Службени лист ЕУ, L 156/54;
- Закон о порезу на добит, Службени гласник Републике Српске, бр. 94/15. и 01/17;
- Закон о порезу на доходак, Службени гласник Републике Српске, бр. 60/15, 05/16 – исправка и 66/18;
- Закон о ПДВ, Службени гласник БиХ, бр. 09/05, 35/05, 100/08 и 33/17;
- Закон о спречавању прања новца и финансирања терористичких активности, Службени гласник БиХ, бр 47/14. и 46/16
- Закон о тржишту ХОВ, Службени гласник Републике Српске, бр. 92/06. и 34/09;
- Закон о унутрашњем платном промету, Службени гласник Републике Српске, бр. 52/12. и 92/12;
- Закон о ЦББиХ, Службени гласник БиХ, бр. 1/97, 29/02, 8/03, 13/03, 14/03, 09/05, 76/06 и 32/07;
- Правилник о опорезивању трансакција у вези са виртуелним валутама IRS, [Electronic version], Retrieved 22, februar 2019, from <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>
- Одлука о усвојављању Комисије за индиректну јореску јолијику, Службени гласник БиХ, бр. 4/03.
- Пресуда Европског суда правде С-264/14, [Electronic version], Retrieved 22, februar 2019, from <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=AACF540BB3F5A63C0D8E6C1322DD2049?text=&docid=170305&pageIndex=0&doclang=HR&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=11763298>;

Саопштење о опорезивању трансакција у вези са виртуелним валутама IRS (2014),

Retrieved 12, august 2019, from <https://www.irs.gov/pub/irs-drop/n-14-21.pdf>

Међународни рачуноводствени стандарди, [Electronic version], Retrieved 28, februar 2019, from <http://www.srrrs.org/?strana=ias>

*Bojana Vasiljević Poljašević, Ph.D., Assistant Professor
University of Banja Luka
Faculty of Law Banja Luka
bojana.vasiljevic@pf.unibl.org*

Tax and Legal Treatment of Cryptocurrencies from the Aspect of Republic of Srpska or Bosnia and Herzegovina

Abstract: *The last decade has been marked by the rapid and intensive development of various cryptocurrencies, which are essentially abstract, digital currencies and are exchanged through so-called. block chain technology.*

Considering the increasing amount of bussines in cryptocurrencies, as well the fact that dealing with cryptocurrencies is not legally determined, the aim of this paper is to analyse the legal (current) aspect of the tax treatment of transactions related to cryptocurrencies with special reference to their treatment of Republika Srpska, that is, Bosnia and Herzegovina, depending on whether it is a matter within the competence of the Tax Administration of the Republika Srpska or it is a matter within the competence of the Administration for Indirect Taxation of Bosnia and Herzegovina. Further more, the aim is also to identify the obstacles arising from the inaccurate or incomplete legal definition of cryptocurrencies and related transactions, and to propose specific solutions and measures that should be taken into account when taxing the cryptocurrency in the Republika Srpska, respectively, in Bosnia and Herzegovina.

Keywords: *cryptocurrencies, tax and legal treatment.*

Датум пријема рада: 12.12.2019.